

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Невена Аспарухова Панова-Димитрова,
член на научно жури в конкурс
за заемане на академична длъжност „професор“
по професионално направление 2.1. Филология (немскоезична литература),
обявен в ДВ, бр. 26 от 07.04.2015 г.

за трудовете на доц. дфн Майа Станкова Разбойникова-Фратева,
единствен кандидат в обявения конкурс

Доц. дфн Майа Фратева завърша немска филология в СУ „Св. Климент Охридски“ и защитава дисертация в Лайпцигския университет; от 1989 г. е щатен преподавател в СУ, през 2001 г. заема академичната длъжност „доцент“, а от 2012 г. е „доктор на филологическите науки“ (с изследване върху романите на Теодор Фонтане, издадено в Берлин през 2011 г.). Материалите, с които кандидатката участва в настоящия конкурс: научна продукция, справки за цитиранията, преподавателската и административната ѝ дейност, са респектиращи, отговарят напълно на изискванията на Закона за развитието на академичния състав и Правилника за неговото прилагане и доказват нейното престижно място в полето на българската и международна германистика.

Основните научни публикации на кандидатката са организирани в трите актуални полета „Межкултурност, транскултурност, трансдиференция“ (2–10), „Спомен и памет“ (11–15) и „Gender studies, men’s studies, емоционалност и емпатия“ (16–22), очертаващи както богатата тематична и хронологична рамка, в която тя работи, така и нейните научни фокуси и владенето ѝ на разностранни течения в съвременното европейско литературознание.

По темата за межкултурността са разгледани различните нива на отношението „свое-чуждо“ (от другия в мен, през всекидневните срещи с различни култури, до пътуванията до други континенти) през конкретни техни немскоезични литературни репрезентации. Доколкото това поле е изключително актуално, то все още търси своята точна концептуална рамка и в този теоретичен дебат доц. Фратева участва успешно, в повечето студии тя уточнява използваните ключови понятия и методологии – сам по себе си приносен аспект на нейните разработки.

Една от честите теоретични опори на изследванията е философията за чуждото и другото на Бернхард Валденфелс, използвана например при разглеждането на произведенията на Барбара Фришмут – една от фокусните за Фратева писателки. При Фришмут Фратева полага на преден план именно темата за другостта и за прехода между културите (и как границите могат да бъдат възприемани като мостове) и извежда авторката от по-тясната интерпретация на женското писане. Подобно отместване на интерпретаторската перспектива прилага кандидатката и относно Винфрид. Г. Зебалд, свързан обичайно основно с темата за паметта, а не директно с проблематиката на другостта.

Зебалд намира обаче заслуженото си място като обект на изследване и в групата студии, посветени именно на паметта и спомена. Тази проблематика е особено актуална за обществената и културна ситуация в Германия през втората половина на XX в., като акцент от Фратева е положен върху смяната на парадигмата в резултат от трансформирането на спомена на очевидците в спомен за техния спомен, както и в превръщането, включително посредством литературната комуникация, на индивидуалната памет в културна. Важен принос на Фратева тук е опитът за разграничаване на (авто)биографичното и реалистичното от фикционалното, което трябва да е водещо при интерпретирането на произведенията, въпреки че тя разглежда и отделни специфични случаи (например различните формати на спомена при Зебалд, включително визуален, при който добавяните към текста фотографии могат да бъдат интерпретирани като отдалечаване от литературния персонаж и своеобразно доближаване до автора).

В рамките на третата група изследвания особено приносен е вторият съдържателен пласт (Men's studies), защото и в това широко поле се налага откъсване от съсредоточеността върху изследванията на женскостта и женското писане. Така тук (както и в по-ранни свои разработки) Фратева обръща внимание и на мъжествеността, и основно на едно нейно проявление, а именно на хегемониалния идеал от края на XIX в. Този идеал предполага една войнствена и неемоционална мъжественост, но при разширяване на погледа върху произведенията, които го отразяват, може да бъде легитимирана и мъжката емоционалност, както прави и Фратева, отново в стегната интердисциплинарна рамка, например в студиите върху Йозеф Рот и Теодор Фонтане (автор, формиращ отделна фокусна група от две статии, 23 и 24, втората върху темата за скандала в литературата). Но и интерес към феминистичната тематика е заявен в изследванията на кандидатката от всички групи, защото често и авторките, и водещите персонажи в анализирани произведения са жени, които съответно по специфичен начин преодоляват и усвояват нови култури, или пазят стари; по специфичен начин и помнят и предават спомена. Тук Фратева разглежда още характеристиките на биографичното писане, на семейните истории, а и отново

предлага ценни наблюдения за развитието на отделни актуални направления на съвременния феминизъм.

Кандидатката представя и две статии по други теми – една (28) върху сборника „Кой има лек срещу страшни сънища.“ (оригинално издание, посветено 200-годишнината от първото издание на приказките на Братя Грим, което може да бъде интерпретирано в полето на интертекстуалността, приказното, литературната мистификация и литературния архив) и една (29) върху романа *Die Wand* на Марлен Хаусхофер, с акцент върху пространствената (до голяма степен утопична) проблематика, както и върху развитието на основния женски персонаж (и тук Фратева предлага нов изследователски фокус върху произведението). Тези два материала също представят характерния за авторката интердисциплинарен подход и очертават може би тематични полета за нейни бъдещи изследвания.

Общо за специализираните научни статии на кандидатката може да се каже, че те се отличават освен със споменатата теоретична интердисциплинарност, още с лекото въвеждане в сюжетиката и на обемни произведения, както на познати, така и на по-неизвестни автори – своеобразен частен изследователски принос, защото именно така се осъществява и едно успешно представяне на цели литературни периоди. Това се отнася както до статиите на български език, така и до тези на немски език, които формират по-голям дял в научната продукция на доц. Фратева и несъмнено допринасят за издигането на българската германистика пред международната академична общност.

Статиите по проблеми на германистиката (25–27) отразяват отличната методологическа ориентираност на доц. Фратева, а и дискутират някои ключови проблеми пред германистите днес, особено в българската академична среда (представена така и пред чуждите колеги). Един от тези проблеми засяга рамките на германистиката в полето на литературознанието и предимствата, но и недостатъците при едно отваряне на германистичните изследвания (на български език) и насочването им към по-широка публика. Приносни са и изводите на кандидатката относно въвеждането на нови, електронни и дистанционни, методи на преподаване (27) – споделен е не само опитът при трансформирането на курсови материали в електронен формат, но е изказано и безпокойството дали новите форми на академична комуникация, които залагат на дистанционното общуване, не нарушават в известна степен духа на Университета и задължителния за него реален Диалог.

Учебникът *Herausforderung Literatur* (за 11. клас на училищата с интензивно изучаване на немски език), с който започва списъкът с публикации на кандидатката, съдържа три дяла – хрестоматия; част, посветена на четенето с разбиране и на дискутирането; част за писането върху литературни произведения. Най-обемният първи дял обхваща епохите от Просвещението до Реализма и

включва както пространни откъси от произведения, така и въвеждащи бележки за литературните периоди, съвременни на съответната епоха теоретични текстове, бележки за авторите и жанровете, в които те творят – материали, богати фактологично, написани на съвременен литературоведски език, но същевременно разбираемо за гимназистите. Като особено приносен трябва да се отбележи точно предложеният така допълнителен контекст, в който произведенията могат да бъдат разбрани по-пълноценно и четени с по-голямо удоволствие. Задача на обучението по литература обаче е и изграждането на умения за коментиране на произведенията, устно и писмено, за извеждане на основните им идеи и за съпоставянето им с други творби – умения, които за съжаление често липсват на българските ученици днес (факт, който се отразява и на университетското им образование), затова и авторката използва за модел основни положения от немската образователна система.

Несъмнено внимание заслужават и другите публикации на кандидатката: статии в печата (30–38), рецензии (39–42), предговори, включително на сборници, на които Фратева е и съставител (43–48). Тези материали свидетелстват за дългогодишните усилия на доц. Фратева по представяне на съвременната немскоезична литература и на множество нейни представители, както и на актуалните постижения и направления в литературната рецепция и интерпретация пред по-широка публика и така успешно участва в конструирането на отворена и професионално представяна литературна среда у нас.

Не трябва да се пренебрегва и преводаческата дейност на кандидатката с нейните явни приноси (за превода си на „Пианистката“ на Елфриде Йелинек тя получава и годишната награда на СПБ през 2006 г.) въпреки продължаващото у нас частично подценяване на тази дейност.

Респектиращ е и списъкът с водени от доц. Фратева курсове, както лекционни, така и семинарни, и в бакалавърската, и в магистърската степен. Те отговарят на широките ѝ интереси и квалификации в полето на немскоезичната литература и същевременно акцентират върху ключовите за нея изследователски теми и подходи. Фактът, че доц. Фратева ръководи множество магистърски работи, както и две дисертации също свидетелства за нейната комуникативна академична работа с младите колеги.

Богатата административна, проектна и експертна дейност на кандидатката също свидетелства за нейното сериозно и ценено присъствие в академичния живот, и то не само в тясното поле на германистиката.

Като израз на общата цел на изследователските, преподавателски и административни занимания на университетския преподавател-германист на края

бих искала да посоча и казаното от самата доц. Фратева на едно място в авторската справка за приносите: „Настоявам на възможността германистичните изследвания да бъдат оценявани и в тяхното функциониране като посредници в обмена на научни идеи“.

Заклучение

Въз основа на горните наблюдения върху научната продукция, преподавателската дейност и цялостната академична активност на единствения кандидат в обявения конкурс напълно убедено препоръчвам на Уважаемото научно жури да избере доц. д-р Майа Станкова Разбойникова-Фратева на длъжността ПРОФЕСОР ПО НЕМСКОЕЗИЧНА ЛИТЕРАТУРА НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ.

София,
03.08.2015 г.

Изготвил становището:

доц. д-р Невена Панова